

Interview 'De Vloed' - Jozefien Van Beek

Tussen wal en schip

Een man, een vrouw, de zee. Rust, idylle en liefde maken plaats voor verwarren en chaos wanneer vijf lichamen aanspoelen op het strand. De man en de vrouw moeten positie innemen: gaan ze iets doen? Of leven ze verder alsof er niets aan de hand is? De vloed stelt de vraag of het mogelijk is om werkelijk empathisch te zijn.

Paul Verrept, Clara van den Broek, en Eric Engels onderzoeken hoe we reageren wanneer iets van buitenaf ons persoonlijke geluk bedreigt, en hoe groot de impact van de wereld is op ons privéleven. Paul Verrept schreef, Clara van den Broek speelt, Eric Engels ontwierp licht en geluid.

Clara van den Broek : "SKaGeN werkt de komende periode rond het thema van de grens tussen cultuur en barbarij. We willen van de huidige, interculturele, wereld, theater maken, die wereld omzetten in emotionele, vormelijke, lichamelijke, talige tekens, die gevoelens, gedachten en vragen laten uitkristalliseren. We hopen samen met ons publiek momenten van katharsis te bereiken, hoe klein hun impact ook mag zijn: een veranderde blik, een twist in het hart, een ontroering, een mogelijkheid tot handelen.

Luidt de opeenstapeling van Europese en mondiale crisissen, zowel economisch als ideologisch, de instorting van onze wereld in? Zullen we overspoeld worden door vluchtelingen? Staan de Westerse waarden – de Verlichting, de Franse Revolutie, de Rechten van de mens, ons erfgoed – onder druk?

We plooiën ons alvast terug op onze dagelijkse genotsmiddelen als comfort, geld, verantwoording, uiterlijke verontwaardiging. We trachten ook onze grenzen te verstevigen, in naam van onze cultuur, ons comfort, enzovoort. We trekken ten strijde tegen de aantasting. We proberen de barbarij af te houden. Want wij zijn beschaafd. Bij ons worden geen oorlogen op barbaarse wijze uitgevochten, bij ons worden geen hoofden afgehakt of piloten in kooien in brand gestoken, bij ons wordt geen werelderfgoed vernietigd. Bij ons hebben mannen en vrouwen dezelfde rechten.

Tegelijk voelen we ons gewrongen: met welk geld wordt onze beschaving betaald? Met welke oorlog bevochten? Wat is er nodig om de muren van ons beschavingsfort op te trekken? Is daar barbarij voor nodig? Is barbarij inherent

aan beschaving? Waar in onze harten ligt de scheidslijn tussen barbaars en beschaafd?

Dragen we allemaal barbarij in ons? Die vraagstelling zit ook in *De vloed*."

"In deze voorstelling gaat het over hoe wij ons verhouden tot een drama van buitenaf dat onze binnenwereld binnendringt. We wensen ons niet te laten aantasten door dat drama, maar hebben er geen verweer tegen. Het raakt ons. Concreet gaat *De vloed* over een man en een vrouw die samen volmaakt gelukkig zijn, maar in een bubbel leven, in een mooi huis met zicht op zee. Er lijkt geen buitenwereld te bestaan, tot er op een dag vijf lichamen aanspoelen. Hij probeert die intrusie af te weren, maar zij raakt er steeds meer door aangetast. In eerste instantie volgt ze haar man. Maar wanneer er een kind aanspoelt, kan zij niet langer het hoofd afwenden. Ze zou het kind willen helpen, maar hij houdt haar tegen, waardoor ze vertraging oploopt. Wanneer ze bij het kind aankomt, is het dood. Ze stelt zich voor dat ze het misschien had kunnen redden als ze sneller was geweest. Een symbolisch moment, want ze heeft zich al veel langer door hem laten tegenhouden. Maar is hij het echt die haar tegenhoudt? Ze is in werkelijkheid vrij om te doen wat ze wil. In die zin is ze misschien laf: zoekt ze in hem een alibi om niet te moeten handelen? En dan dringt zich de vraag op waar wij allemaal mee worstelen: hoe ver gaan wij in onze empathie? Kunnen wij waarlijk empathisch zijn? Zo ja: wat doen we daarmee? Ga je zo ver dat je een vluchteling bij je thuis opvangt? Zo nee: wat zijn je mooie woorden dan waard? *De vloed* gaat over al die vragen, die wrong in ons hart, dat ongemak waarmee we gaan slapen."

Paul Verrept: "De vloed is in alle opzichten een drama. Het persoonlijke drama van het stel wordt in het licht van het andere drama – de vluchtelingen – onuitstaanbaar, omdat het zo gruwelijk egocentrisch is. Hun verhaal speelt zich bij wijze van spreken af in een mooi aangelegd park, terwijl die vluchtelingen tussen de wilde dieren lopen, op gevaar van eigen leven. Los daar van is het persoonlijke drama van het stel, hoe ergerlijk het ook is, ook leed. Ze lijden eronder. Alleen: als je de twee naast elkaar ziet, is het wel schokkend."

"De vloed gaat over een ethische crisis die mij persoonlijk erg geraakt heeft. Het thema drong zich op. Maar het is een heel delicaat onderwerp om theater over te maken, ook om over te schrijven. Het gaat over het leed van andere mensen, en

daar bij is elke poging tot empathie een beetje schandalig. Ik wil niet de pretentie hebben dat ik het begrijp. Ik wil zo'n drama niet recupereren voor mezelf, om een mooi verhaaltje te maken. Maar het was geen vrije keuze om iets te doen met dit onderwerp, ik kon niet anders. Dit is een crisis: onze samenleving kan niet waarmaken wat ze pretendeerde te zijn."

Hoe verklaren jullie het feit dat wij als samenleving beslissen om niets te doen terwijl we doen alsof we wél willen handelen?

Van den Broek : "We willen niet inboeten op ons comfort. In de tekst staat dat de vrouw naar de zee wuift, maar wel van achter glas in de warmte van het huis. Ze wil eigenlijk niet naar buiten."

Verrept : "Wij leven in een park, in een gouden kooi, en we zijn bang van wat daar buiten is. Mijn manier van schrijven is er absoluut door beïnvloed. Ik schrijft nu een tikkeltje minder literair en misschien ook moralistischer. Als je het over vluchtelingen hebt, speelt het ethische onvermijdelijk een rol."

Van den Broek : "Zonder een antwoord te bieden. We stellen de vraag: hoe gaan we met de dingen om?"

Klinkt als een zeer donkere voorstelling.

Van den Broek : "Eerder een actuele voorstelling. Wat ik hoopgevend vind, is dat het ook over een poging tot empathie gaat."

Verrept : "Het gaat heel sterk over een verlangen naar nabijheid, ondanks alles. De man keert zich af en gaat weg, maar ook dat is het gevolg van een gewrongenheid. Wie zich af sluit, is daarom niet minder geraakt."

Is dat genoeg?

Verrept : "De vrouw levert grote inspanningen om het te begrijpen, maar ze doet niet écht iets. Net zoals wij ook niet echt iets doen. Behalve in het beste geval wat geld storten."

Van den Broek : "Allemaal vinden we het verschrikkelijk dat er vluchtelingen verdrinken, maar we zeten de televisie uit, en we maken nog een kop thee die we gezellig bij kaarslicht opdrinken."

Verrept : "Het koppel uit de voorstelling woont in een huis met een groot raam met zicht op zee. Dat element is belangrijk, want het gaat over hoe wij naar de dingen kijken. Zij kijkt uit haar raam, maar het raam fungeert als een scherm tussen haar en de wereld. Terwijl de lichamen weggebracht worden van het strand, eet ze een appeltje."

Is De vloed geschreven als een monoloog?

Van den Broek : "Het is een monologue intérieur van de vrouw, maar in beginsel als proza neergeschreven. We hebben lang gezocht naar een geschikte manier van spelen en inscenering. Daarom hebben we Eric Engels erbij gehaald. Hij heeft een seting bedacht en gebouwd die haar monoloog aannemelijk maakt. Hij werkt met licht, geluid en projectie om het publiek te laten voelen dat de binnenwereld van die vrouw naar buiten komt, dat wat zich daar afspeelt niet noodzakelijk echt is. Het is een emotioneel proces, een verwerking."

Verrept : "Zij hervertelt de gebeurtenissen, in een poging om te begrijpen."

Eric Engels : "We hebben gekozen voor een onbestemde ruimte die toch herkenbaar is: een taverne aan de zee. Met tafeltjes. Achteraan zit een kind. We hebben het idee van de taverne geabstraheerd, een aantal elementen weggehaald, versimpeld, waardoor het tijdloos wordt. Alsof je in iemands geest zit, een tussenfase ook tussen leven en dood. Ook belangrijk: achteraan staat de deur open. Dat is de buitenwereld die elk moment kan binnenstromen."

Verrept : "De voorstelling speelt zich af op een scharniermoment. Je zou kunnen zeggen: tussen wal en schip. Een niemandsland, een wachtkamer. Wachtend op de vloed, die zeker zal komen, en je kan niet meer weg. Wat doe je onder tussen?"

Tot slot: De vloed wordt aangekondigd als een voorstelling over de (on)mogelijkheid tot empathie. Wat is jullie visie: is empathie mogelijk?

Van den Broek : "Ik denk het niet. Zelf s tussen gelijkgestemden in een gelijkaardige situatie is het moeilijk, laat staan bij een ander, groter probleem. Maar ik vind het wel hoopgevend dat we dat blijven proberen. Dat maakt ons mens."

Verrept : "Ik denk wel dat er momenten zijn waarop je mensen echt ontmoet. Maar je weet het natuurlijk nooit zeker, of je echt iemand begrijpt."

Van den Broek : "Dat is ook zo bij toneelspelen: je denkt dat je een duidelijk signaal uitzendt en dat de toeschouwer het opvangt. Al kan het evengoed zijn dat de kijker iets anders hoort dan wat jij zegt. Maar je hebt tenminste wel een moment gedeeld."